

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-227-2-23>

**MEMORY AS AN IMPORTANT MEANS
OF MODELING FEMALE IMAGES IN THE NOVEL
“THE LAND OF BITTER TENDERNESS” BY V. LYS**

**ПАМ'ЯТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ МОДЕЛЮВАННЯ ЖІНОЧИХ
ОБРАЗІВ У РОМАНІ «КРАЇНА ГІРКОЇ НІЖНОСТІ» В. ЛИСА**

Maslo O. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor
at the Department
of Ukrainian Linguistics, Literature
and Teaching Methods
ME “Kharkiv Humanitarian Pedagogical
Academy” of Kharkiv Regional Council*

Масло О. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української
лінгвістики, літератури
та методики навчання
КЗ «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Lakieieva V. V.

*Student 3rd year,
ME “Kharkiv Humanitarian
Pedagogical Academy”
of Kharkiv Regional Council
Kharkiv, Ukraine*

Лакєєва В. В.

*студентка 3 курсу навчання
КЗ «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

У літературознавчому дискурсі пам'ять є невід'ємним компонентом розкриття художніх образів, що характеризується заглибленістю в підсвідомість, яка є своєрідною світлиною часу, через яку персонаж переосмислює себе як особистість. У романах В. Лиса зазвичай родова пам'ять накладається на історичну, таким чином акумулюючи часопросторовий вимір людського буття. Мозаїка спогадів є модусом конструювання трьох жіночих образів в романі В. Лиса «Країна гіркої ніжності», екзистенційним осмисленням причинно-наслідкових взаємозв'язків.

Модель пам'яті в художній літературі набуває різних кореляцій і є об'єктом дослідження в психолінгвістиці, мовознавстві, літературознавстві. Так, колективна монографія О. Поліщук, С. Підопригори, Г. Косаревої «Модель пам'яті в українській пост/модерністській літературі» присвячена художнім трансформаціям модусів пам'яті в українській літературі ХХ–ХХІ століть. Декілька статей присвятила О. Пухонська аналізу різних вимірів пам'яті.

Дослідження творчості В. Лиса різноаспектні: лінгвістичний (зокрема діалектичний) (Л. Стівбур, В. Філінюк), філософський (С. Бородица, Г. Клочек, Я. Поліщук), національно-історичний (С. Журба, А. Соколова, М. Стасик).

Автор експериментує з жанрами, аби надати творам оригінальності та зацікавити читачів: роман-хроніка або роман-сага з біографічними елементами – «Століття Якова», «Соло для Соломії»; постмодерністські романи – «Обітниця», «Острів Сильвестра», «Країна гіркої ніжності».

Роман «Країна гіркої ніжності» у контексті пам'яті став об'єктом досліджень таких науковців: А. Новацького, який вивчав роль пам'яті щодо виявлення індивідуальної та національної ідентичності [3]; С. Журби, яка досліджувала питання збереження родової та національної пам'яті через форму спогадів [1]. Однак поза увагою науковців залишається проблема конструювання образів головних персонажів через їхні спогади, що й визначає актуальність роботи.

Метою дослідження є окреслення художньої візії жіночих образів через переосмислення модусу пам'яті в романі «Країна гіркої ніжності» В. Лиса.

Сюжет роману «Країна гіркої ніжності» розгортається довкола трьох рідних і водночас чужих жінок: баби Дази (Даздраперми), мами Віталії та онуки Олесі. Кожна з них має свою історію неповторного життя, сповненого щастям і смутком, коханням і розчаруванням, таємничістю й відкритістю. Саме спогади визначають їхню життєву траєкторію та моральні принципи.

Найстарша жінка в родині має досить дивне ім'я Даздраперма («Да здравствует первое мая» [2, с. 15], що весь час нагадує жінці про її дитинство, яке вона згадує з теплом, адже у її «солодкому спогаді вона, маленька Дазочка, чекала тата», аби провести вечірні ритуали [2, с. 70]. Цей короткий спогад за тривалістю має вагоме значення для Дази, адже протягом всього життя вона буде сподіватися мати щасливу родину. Отже, спогади про щасливі роки дитинства стають своєрідною мотивацією вибору героїнею свого життєвого шляху.

Протилежними за настроєм та почуттями є спогади про період перебування Дази в спеціальному дитячому будинку для дітей «зрадників», де зникає надія на щастя, виникає ненависть як до батьків, так і до себе. Водночас В. Лис використовує прийом спогадів у спогадах, де за емоційним навантаженням вони набувають контрастності, що водночас підсилює трагічність подій: «мама мила їй голову

пахучим-пахучим милом, потім ніжно витирала, ... аж хотілося дихати – не передихати, казала такі ласкаві, лагідні, теплі, такі приємні слова, розповідала, ... ким стане, як виросте. Лікарем... Тепер всього цього не було, жило в якомусь дивному, болючому мареві-спогаді, все зникло, розчинилося і вже ніколи не повернеться» [2, с. 96].

Минуле «приходило у снах» та не давало змоги забути Дазі, ким вона є насправді. Пам'ять про тяжке життя в дитячому будинку (приниження, бруд, сварки, знущання, страх, сором) свідчать про формування усвідомленого ставлення Дазі до цінностей життя, саме тому «вона нічого не нав'язувала доньці, принаймні грубо, але тактовно й наполегливо формувала її смаки» [2, с. 21]. Проте з часом Даза усвідомлює, що ці правила були актуальними для її часу: «Думки були в міру занудні, цікаві й високоморальні» [2, с. 229].

Саме спогади мотивують Дазу врятувати та залишити собі маленьку дівчинку, вона заповнює лакуни самотнього дитинства турботою про Віту. Попри всі страждання, Даза через спогади самовідроджується, набуває витримки, мужності, усвідомлює свою значущість у вирі людського існування. Це відродження пов'язане із втратою батьків, зміною прізвища та імені, сваркою та розлукою з донькою. Минуле й теперішнє переплелись, аби спрямувати Дазу на правильний шлях. Психологічна травма дитинства стає чинником самопожертви в майбутньому.

Наступним жіночим образом є Віталія (Віта) – названа дочка Дазі. Зі спогадів Віти ми дізнаємося про її тендітну та чуйну натуру, яка закохана в поезію В. Сосюри. Саме в коханні Віта шукає прихисток від тогочасної політичної системи та повчань матері [2, с. 47]. Занурення Віти в стосунки з її коханим розуміємо як пошук себе. Проте цей пошук призвів до розлуки з матір'ю, десятиліть «у в'язниці», убивства своїх ненароджених дітей, зради, обману. Так, із дівчини-відмінниці, мрійниці виросла спустошена жінка, яка втрачає свою честь і совість.

У спогадах Віти про маму Дазу ми помічаємо, що, попри конфлікт інтересів, вагомого значення набуває відповідальність та сумління: «Віта відчувала вдячність за цю жертву. Та водночас докір самій собі, що вона мовби стала на маминому шляху» [2, с. 20] для досягнення своєї мрії. Таким чином, образ Віти перебуває на межі боротьби між чистотою материнського виховання та жорстокістю суспільства. Для повноцінного розуміння образу Віти слід звернутися до спогадів Дазі: походження Віти засвідчує її протестантський характер, що й реалізовується у підлітковому віці як протистояння добра і зла, материнства та пристрасті до пригод, прагнення до самостійності. Протистояння виявляється як у ставленні до матері, коханого чоловіка, так і до себе, своїх принципів і бажань.

Аналізуючи вчинки зі спогадів Віти, ми розуміємо, що її довіра змінюється сумнівами, а спокій перемішаний з тривогою. Уважаємо, що фатальне кохання до кримінального авторитету Едика спровоковане бажанням самоствердитись, виявити силу волі. Урешті усвідомлення своєї гідності, прагнення до змін в житті заради щастя перемогло. Доля зведе її з Олесею, яка подарує їй надію на щастя.

Найменше уваги до жіночих образів в романі автор приділяє Олесі. Це пов'язано з її ще малим життєвим досвідом. Оскільки час життя Олесі збігається з часом опису подій в романі, власних спогадів Олесі не відтворено. Зазначимо, що Віта вважає доньку поетичною і здатною «до самокопання» і «вона ще тільки підійшла до тієї межі, де відкриватиме й відкриватиме себе» [2, с. 38]. Тому образ Олесі не можна проаналізувати через спогади, лише через сучасні реалії. А це не є об'єктом цього дослідження.

У романі імена Дази та Віталії набувають значущості. Модус історичної пам'яті відтворюється через мотивацію імені Даздраперма – недарма тоталітарна система гострим ножом проходить через дитинство Дази. Чоловіче походження імені Віталія накладає на її характер свій відбиток.

Висновок. Родова пам'ять в романі «Країна гіркої ніжності» В. Лиса фокусує повернення головних персонажів в минуле, де знову вони переживають найдраматичніші моменти свого життя. Через спогади моделюються образи Дази та Віти, кожен із яких набуває життєвого, досить непростого досвіду. Даза та Віта, а відтак і Олесья змогли зрозуміти важливість родини та справжнього щастя.

Отже, розкриття жіночих образів через їхні спогади дозволяє проаналізувати характер вчинків, причини та наслідки дій, а відтак спроектувати загальну характеристику образу.

Література:

1. Журба, С. Погляд крізь час: спогади як художня форма репрезентації пам'яті в романах «Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса й «Останні історії» Ольги Токарчук. *Літератури Світу*, 2020. № 15, С. 21–36.

2. Лис В. Країна гіркої ніжності: роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 368 с.

3. Новацький Альберт. Роль пам'яті в будівництві національної ідентичності («Країна гіркої ніжності» Володимира Лиса). *Слово і Час*. 2020. № 1 (710). С. 40–50. URL: <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2020.01.40-50> (дата звернення: 18.07.2022).